

Чехия, чиято програма, освен самоподготовка за въстание, включва и търсене на съмишленици в чешките земи, запознаване на чешката общественост с идеите на българското национално движение (предимно чрез публикации в пресата), осведомяване на нашето общество за възгледите на българския въпрос там, събиране на помощи и т.н. Близки до последните са и целите на Разисквателното и читалищно дружество "Постоянство", основано през 1869 г. в Табор, чиито членове, включително и от Прага, се задължават да работят за националното ни освобождение и за българо-чешко сближаване чрез взаимно общуване, организиране на сказки и беседи, осигуряване на български вестници, списания и книги, пропагандиране на българската национална идея чрез публикации в печата и т.н.<sup>5</sup>

Споменатото триединство е ярко осезаемо и в личностните прояви. Особено през шестдесетте години стореното от нашите ученици и студенти в чешките земи е явен пример за подобна синкретичност в мисълта и действието, докато в следващото десетилетие вече се наблюдава определен процес на специализация. Така например един В. Д. Стоянов е и участник в Първата българска легия, и създател на Българското книжовно дружество, и човекът с най-много фолклористични публикации в чешкия печат през периода. Един Т. Икономов е и съратник на Раковски, и директор на Болградската гимназия, и също фолклорист. Подобни примери има още много. По-късно обаче, макар че мнозина от българите в Чехия оставят имената си в историята на българо-чешките фолклористични връзки, някои от тях израстват като националреволюционери, други - като културни дейци, трети - като народоведи. При първите и вторите (А. Кънчев, Ив. Драсов, В. и М. Атанасови, П. Данчов и др.) става дума за епизодични участия, но неколцина от последните (В. Д. Стоянов, Деодоси Икономов, Ат. Илиев и пр.) не само че са двигател за развитието на интереса у чешкото общество към нашата фолклорна култура, но и след завръщането си остават верни на своите студентски увлечения. Що се отнася конкретно до появите им на чешка земя, много показателни са усилията за "инфилтрация" в тамошни научни културни и други институции (Ат. Илиев, К. Побянов, А. В. Зехиров - в академичното дружество "Славия", отново Илиев, Помянов и Г. Бенев - в читалищното дружество "Художествена беседа", В. Д. Стоянов - в гимнастическото дружество "Сокол" и т.н.)<sup>1</sup> организирането и участията в неформални сдружения от типа на "Кръга на приятелите на българския език" (В. Д. Стоянов и др.), опитите отново на Стоянов за откриване на катедра по български език в пражката Политехника и на лекторат по език, литература и фолклор в Народния музей, както и успешната му акция за изпращане на чешки учители в България през 60-те г. (сред които Й. Л. Машек, А. Енгел, Фр. Мах, Фр. Неквасил, Ян. Жемличка и др., записали имената си в историята на българската просвета), а не на последно място - многобройните публикации, лекции, сказки и т.н.

Тук, в контекста на казаното, логично се поставя въпросът за ориентацията на младите българи към фолклора<sup>6</sup>. Вярно е, че неколцина от тях преминават през школата на Московския университет, където получават сериозна за времето си подготовка, включително и в областта на народознанието. Вярно е също, че значи-